

med Emin (ö. 1076/1665), Şeyhülislâm Tulumcuzaâde Abdurrahman (ö. 1081/1670), Şeyh Sun'ullah (ö. 1095/1684), Kazasker Beyâzîzaâde Ahmed (ö. 1098/1687).

Dervîş Abdî'nin kıta şeklindeki eserlerinden pek azı zamanımıza ulaşmış olup bunlara bazı ta'lik murakka'larında rastlanmaktadır. Döneminde kitâbelere imza koyma geleneği olmadığı ve kaynaklarda da zikredilmediği için celî ta'lik eserleri varsa bile bunlar tanınmamaktadır. En büyük eseri olan *Şehnâme* tercümesi nüshası bilinmeyen bir tarihte Enderûn-ı Hümâyûn'dan çıkarılmış, 1290-1291'de (1873-1874) *vassâle** tarzında esaslı bir tamir görmüş, kaybolan yirmi dokuz varak ve on beş minyatürü tamamlanıp yeniden ciiltlenmiştir. Kabinin içindeki II. Abdülhamid tuğralarından Yıldız Sarayı Kütüphanesi'ne intikal ettiği anlaşılan eser daha sonra Tevfik Fikret'in kütüphanesine geçmiş, Fikret'in ölümünden sonra eşi Nazîme Hanım ile oğlu Halûk tarafından Haziran 1929'da New York Public Library'ye satılmıştır. Bugün adı geçen kütüphanede bulunan (Spencer Collection-Turkish Manuscript I), 47 x 33 cm. ebadında 591 varaktan meydana gelen bu şaheser, Türk hat sanatının yanı sıra 124 adet minyatürüyle -sonradan yapılan on beşi hariç- Türk minyatür sanatının en mükemmel örneklerindendir.

BİBLİYOGRAFYA :

Dr. Süheyl Ünver Arşivi (Süleymaniye Ktp., defter 49, 276); *Gülzâr-ı Savâb*, s. 70; Suyolcuzaâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 51; Müstakimzaâde, *Tuhfe*, s. 681; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 239-240; Clément Huart, *Les calligraphes et les miniaturistes de l'orient musulman*, Paris 1908, s. 265-266; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/2, s. 560-561; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 96.

M. UĞUR DERMAN

DERVİŞ AHMED

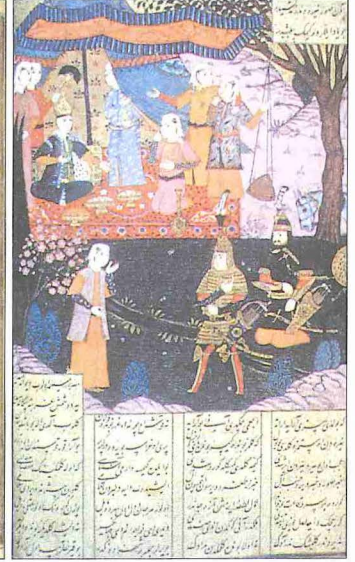
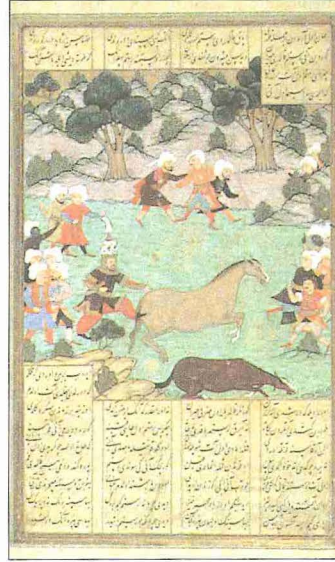
(ö. 1127/1715)

Türk hattatı.

Tokatlı olup babası Mehmed Efendi'dir. İstanbul'a giderek Enderûn-ı Hümâyûn'a girmiş ve burada yetişmiştir. *Devhatü'l-küttâb*, Sarây-ı Sultânî muallimi Kâtû Mehmed Efendi'den, *Tuhfe-i Hattâtîn* ise Enderûn-ı Hümâyûn muallimi Belgradî Mehmed Efendi'den hat sanatını öğrendiğini belirtmektedir.

Sülûs-nesih yazılarından icâzet alan Dervîş Ahmed, ayrıca Nasuhpaşazâde Ömer Efendi ve Anber Mustafa Ağa ile

Dervîş
Abdî-i
Mevlevî'nin
yazdığı
Türkçe
Şehnâme
nüshasından
minyatürlü
iki sayfa
(New York
Public
Library,
Spencer
Collection-
Turkish MS,
1, 92*, 273*)

hattın inceliklerine dair müzakerelerde bulundu. Topkapı Sarayı'nın hat muallimi oldu. Şeyh Hamdullah tavrını benimseyerek bu yolda birçok mushaf yazdı. Müstakimzaâde'nin Hekimoğlu Ali Paşa Camii'nde gördüğünü kaydettiği büyük boy mushafın şimdi nerede olduğu bilinmemektedir. Ayrıca hat sanatına dair kaleme aldığı *Arâisü'l-hat* adlı risâlesi de zamanımıza intikal etmemiştir. Aynı zamanda güzel sesli bir hâfız olduğu belirtilen Dervîş Ahmed vefatında Çemberlitaş'taki Atık Ali Paşa Camii hazîresine defnedildi. Kardeşi Fazlı, onun oğlu Fazlızaâde Mustafa ve kendi oğlu Dervîş Mehmed efendiler de hat sanatını meslek edinerek XVIII. yüzyılda eser verenlerdendir.

BİBLİYOGRAFYA :

Suyolcuzaâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 49; Müstakimzaâde, *Tuhfe*, s. 83; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 96; Clément Huart, *Les Calligraphes et les miniaturistes de l'Orient Musulman*, Paris 1908, s. 133; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 122.

M. UĞUR DERMAN

DERVİŞ AHMED EFENDİ

(bk. MÜNECCİMBAŞI, Ahmed Dede).

DERVİŞ ALİ, Büyük

(ö. 1084/1673)

Türk hattatı.

Kendisinden sonra yaşayan ve aynı adı taşıyan iki hattattan ayırt edilmek için "Büyük", "Birinci" veya "Mâruf" lakaplarıyla anılır. İstanbul'da doğdu. Yeniçeri ağası Kara Hasan oğlu Hüseyin Ağa'nın

mânevî evlâdı veya kölesi olup onun yanında yetişmiş, gençliğinde karakullukçuluk vazifesinde de bulunmuştur. *Aklâm-ı sitte**'yi Hâlid Erzurûmî'den öğrenmiş ve Şükrullah Halîfe, Pîr Mehmed b. Şükrullah, Hasan Üsküdarî, Hâlid Erzurûmî silsilesiyle kendisiye kadar gelen Şeyh Hamdullah üslûbunu unutulmak üzere iken yeniden ihya etmiştir. Bu sebeple Dervîş Ali'ye "şeyh-i sâni" veya "vâzîu'l-aslı's-sâni" unvanları da verilmiştir. Tezhipleri ekseriya Sürâhî Mustafa adlı müzehhip tarafından yapılmış kırktan fazla mushaf (kırk beşinci mushafı 1064/1654 tarihini taşımaktadır), çok sayıda en'âm, evrâd, kıta ve murakka' yazan Dervîş Ali Ramazan 1084'te (Aralık 1673) hayli yaşlı olarak vefat etti. Defnedildiği Topkapı Mezarlığı'nda bugün mevcut olmayan kabir kitabesindeki ifadede, onun devrinin kaygın sporu okçulukla da uğraştığını anlaşılmaktadır. Yetistirdiği pek çok hattat arasında Ağakapılı İs-

Dervîş Ali'nin (Büyük) sülûs-nesih kıtası
(İÜ Ktp., AY, nr. 6506)

mâil ve Suyolcuzâde Mustafa efendiler önde gelenleridir. Derviş Ali Hâfız Osman'ın da ilk hocası olup yaşlılığı sebebiyle bu kabiliyetli gençle gerektiği gibi meşgul olamayınca onu Suyolcuzâde'ye göndermiştir.

Talebelerinden olan Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın, sadrazamlığı sırasında Derviş Ali'nin kendisini ziyaretinde hocasını şeyhülislâmların karşılandığı noktadan karşılayıp elini öperek ona protokol üstü saygı gösterdiği ve makamında yanına oturttuğu kaynaklarda zikredilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Suyolcuzâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 49; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 82, 336; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 126-127; Clément Huart, *Les Calligraphes et les miniaturistes de l'Orient Musulman*, Paris 1908, s. 137; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/2, s. 557-558; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 100-101; M. Uğur Derman, *Türk Hat Sanatının Şâheserleri*, İstanbul 1982, nr. 12; a.mlf., *İslâm Mîrâsında Hat San'atı*, İstanbul 1992, s. 199; "Derviş Ali", *TA*, XIII, 110; R. Ekrem Koçu, "Ali", *İst.A*, II, 612.

M. UĞUR DERMAN

DERVİŞ ALİ, Esved

(ö. 1023/1614)

Türk dinî eserler bestekârı ve zâkirbaşı.

Buğday tenli olmasından dolayı "Esved" lakabı ile şöhret bulmuştur. Babası Kebapçızâde Bostan Efendi'dir. Kaynaklarda hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamakla beraber Bursa'da doğduğu ve burada yaşadığı bilinmektedir.

Küçük yaşta devrin üstatlarından müsiki dersleri almaya başladı. Henüz çocukluk çağında iken bestelediği eserlerle dikkati çekti. Bir müddet sonra, Ahmed Paşa Zâviyesi'nin bânisi Şeyh Hayreddin Efendi zamanında tekkenin zâkirbaşılığına getirildi. Bu vazifede iken genç yaşta vefat etti ve Murâdiye'de Beşikçiler Kapısı civarındaki mezarlığa defnedildi.

Kuvvetli bir hâfızaya ve tabii bir ses güzelliğine sahip olan Derviş Ali, bu özellikleriyle zamanın önde gelen zâkirbaşılıkları arasında yer almıştır. Ayrıca bestelediği eserlerle de bestekârlık sahasındaki kudretini ortaya koymuştur. Özellikle murabba ve savtlarda gösterdiği başarı müsikîşinaslar arasında büyük takdir görmüş, ancak bu eserlerinden hiçbirini günümüze ulaşmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Belîğ, *Güldeste*, s. 523-524; Mehmed Râşid, *Zübdetü'l-vekâyi*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Tarih, nr. 89, vr. 320^a-321^b; Mehmed Fahreddin, *Gülzâr-ı İrfân*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Şer'iyye, nr. 1098, vr. 349^b-350^a; Mahmut Ragıp Gazimihal, *Bursa'da Musiki*, Bursa 1943, s. 11-12.

NURİ ÖZCAN

DERVİŞ ALİ, İmam,

(ö. 1127/1715)

Türk hattatı.

Kendisinden önce yaşayan aynı adlı hattattan ayırt edilmek için "İkinci", "Anbârizâde" veya "İmam" lakaplarıyla anılır. İstanbul'da doğdu. Babası Anbarcızâde lakabıyla tanınırdı. Sülüs ve nesih yazılarını Ağakapılı İsmâil Efendi'den öğrenip icâzet almakla beraber Hâfız Osman'la da yakınlığı olmuş ve ondan faydalanmıştır. Sultanhamam-Marpuççular semtinde yenilenmiş haliyle Marpuççular Camii adı altında ibadete açık olan ve Alacamescid diye de bilinen Çelebi-oğlu Mescidi'nde imamlık yapmış, birçok mushaf, en'âm ve evrâd-ı şerîfe yazmıştır. Mevlevî olan Derviş Ali, vefatında Karacaahmet Mezarlığı'ndaki Miskinler Tekkesi yakınına defnedilmiştir. Yetiştirdiği talebeler arasında İsmâil Zühdi Ağa (Eski Zühdi) ve aynı zamanda damadı olan Hüseyin Hablî zikre değer hattatlardandır.

BİBLİYOGRAFYA :

Suyolcuzâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 50; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 338; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 127; Clément Huart, *Les Calligraphes et les miniaturistes de l'Orient Musulman*, Paris 1908, s. 151; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 123.

M. UĞUR DERMAN

DERVİŞ ALİ, Kudümzen

(XVIII. yüzyıl)

Türk dinî ve din dışı eserler bestekârı.

Filibe'de doğdu. Doğum ve ölüm tarihleriyle ailesi hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. Mevleviyye tarikatına intisap etti. Edirne Mevlevihânesi'nde çilesini tamamladıktan sonra hayatını burada geçirdi. Müsikideki ilk bilgilerini devrin üstatlarından edinerek kendisini yetiştirdi. Adıyla birlikte zikredilen "Kudümzen" lakabından, Edirne Mevlevihânesi'nin kudümzenleri arasında yer aldığı anlaşılmaktadır. Müsikie olan kabiliyetinin yanı sıra tabii bir ses güzelli-

ğine de sahip olan Derviş Ali'nin hayatının son yılları hakkında da bilgi bulunmamaktadır.

Bestelediği dinî ve din dışı eserlerle XVIII. yüzyılın ilk yarısında üne kavuşan Derviş Ali'nin şöhretinin en parlak zamanı Sultan II. Mustafa devridir (1695-1703). Birtakım ilâhiler de bestelemiş, ancak daha çok din dışı sahadaki eserleriyle tanınmıştır. Ebûshakzâde Esad Efendi onun otuz civarında eser bestelediğini kaydetmektedir. Çeşitli el yazması güfte mecmualarında bazı eserlerine rastlanmaktaysa da bunlardan hiçbirinin notası günümüze ulaşmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Esad Efendi, *Atrabü'l-âsar*, İÜ Ktp., TY, nr. 6204, vr. 17^a; *Mecmûa*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Manzum, nr. 650, vr. 47^b; *Mecmûa*, Süleymaniye Ktp., Kadızâde Burhâneddin, nr. 47, vr. 105^b; Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, İstanbul 1940, s. 308-309; a.mlf., "Edirne'de Yetişen Musikişinaslar", *Damla Mecmuası* (yeni seri), sy. 9, Edirne 1948, s. 139; Ergun, *Antoloji*, I, 125, 281-282.

NURİ ÖZCAN

DERVİŞ ALİ, Üçüncü

(ö. 1200/1786)

Türk hattatı.

Kendisinden önce yaşayan ve aynı adı taşıyan iki hattattan ayırt edilmek için "Üçüncü" veya "Sâlis" lakabıyla anılır. Doğru bölgesinden İstanbul'a gelerek Sinan Paşa Medresesi'ne yerleşti; sülüs-nesih yazılarını Hüseyin Hablî'den meşkederek icâzet aldı. Hocasının vefat yılı olan 1157'den (1744) en az yirmi yıl kadar önce doğduğu tahmin edilebilir. Kalerhâne Camii'nin hatipliğini de yapan Derviş Ali, Receb 1200'de (Mayıs 1786) evinde asılı olarak bulunmuştur; gömüldüğü yer belli değildir. Halen İstanbul'da Deniz Müzesi'nde bulunan ve nere-

Derviş Ali'ye (Üçüncü) ait sülüs-nesih bir kıta (M. Uğur Derman koleksiyonu)

